

เพื่อนบ้านศึกษา: วิธีวิทยาศึกษาอาเซียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกติ มุกดาวิจิตร

นำเสนอในงานสัมมนา เราจะอยู่ร่วมกันอย่างไรในอาเซียน?: ประชาคมภายใต้ความหลากหลาย

ในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา แม้ว่าจะมีการทบทวนการศึกษาภูมิภาคนี้มาตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา (เช่น Wolters 1994; Steedly 1999; King 2003) แต่งานที่เน้นพิจารณาบทบาทของนักเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่เป็นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับแทบไม่มีเลย (ที่เด่นชัดมีเพียง Sears 2007) บทบรรยายของข้าพเจ้าตั้งคำถามว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาโดยชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะเช่นไร ข้าพเจ้าเสนอแนวทางการศึกษาที่ข้าพเจ้าตั้งชื่อว่า “เพื่อนบ้านศึกษา” อันเป็นการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง ในบริบทที่การศึกษาแนว “ภูมิภาคศึกษา” (area studies) กำลังเสื่อมความนิยมลง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา) ในขณะที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่ผ่านมาในรูปของภูมิภาคศึกษามักมีแนวโน้มเป็นไปตามที่เรียกว่า “บูรพนิยม” (Orientalism) (Said 1978) แต่จากข้อมูลจากทั้งในประเทศไทยและประเทศเวียดนามของข้าพเจ้าตั้งแต่ปี 2544 ถึงปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์นักมานุษยวิทยาทั้งในเวียดนามและไทย และจากการย้อนทวนประสบการณ์ภาคสนามของข้าพเจ้าเองแล้ว ข้าพเจ้าพบว่า “เพื่อนบ้านศึกษา” มีแนวโน้มที่จะให้ภาพเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ก้าวพ้นจากคติบูรพนิยม

โดยพื้นฐานแล้ว ข้าพเจ้าพิจารณาว่า ความเป็นอัตวิสัยของนักมานุษยวิทยาไทย และของนักมานุษยวิทยาเวียดนาม จะจำกัดหรือเป็นทุนเสริมสร้างพลังของการศึกษาเพื่อนบ้านอย่างไรบ้าง ไม่ใช่ว่านักมานุษยวิทยาพื้นถิ่นซึ่งเป็นคนใน จะเข้าใจเพื่อนบ้านตนเองได้ดีกว่านักมานุษยวิทยาต่างถิ่นซึ่งเป็นคนนอก หากแต่ข้าพเจ้าต้องการค้นหว่า อัตวิสัยเฉพาะของความเป็นคนพื้นถิ่น จะทำให้การศึกษาภูมิภาคนี้แตกต่างออกไปจากการศึกษาโดยชนต่างถิ่นห่างไกลอย่างไร และความเฉพาะเจาะจงนี้จะสร้างมานุษยวิทยา

การประชุมสัมมนา โครงการ “ธรรมศาสตร์-อาเซียน”

เราจะอยู่ร่วมกันอย่างไรในอาเซียน?: ประชาคมภายใต้ความหลากหลาย

30 เมษายน 2555 || มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ || <http://bit.ly/I8oWtd>

ใหม่ขึ้นมาได้อย่างไรหรือไม่ ในขณะเดียวกัน ไม่จำเป็นที่เพื่อนบ้านศึกษาจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวเฉพาะใดๆ หากแต่มันมีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นกับประวัติศาสตร์และการเมือง กระนั้นก็ตาม เนื่องจากเพื่อนบ้านศึกษาดำเนินไปบนประวัติศาสตร์ที่ “เรา” ที่เป็นทั้งผู้ศึกษาและผู้ถูกศึกษาต่างมีส่วนร่วม เพื่อนบ้านศึกษาจึงไม่ได้มีลักษณะจำกัดเฉพาะอยู่ในการศึกษาเฉพาะในขอบเขตประเทศเดียว ยิ่งกว่านั้น “ความเป็นเพื่อนบ้าน” เป็นมโนทัศน์นามธรรมเชิงวิวิธวิทยา ที่ไม่ได้จำเป็นต้องยึดติดกับชาติกำเนิด รัฐ-ชาติ และภูมิศาสตร์ หากแต่เป็นอัตวิสัยที่มีร่วมกันในทางประวัติศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม

อ้างอิง

- King, Victor T. 2003. *The Modern Anthropology of South-East Asia: an introduction*. London: Routledge.
- Said, Edward. 1978. *Orientalism*. New York: Pantheon Books.
- Sears, Laurie, ed. 2007. *Knowing Southeast Asian Subjects*. Seattle: University of Washington Press.
- Steady, Mary Margaret. 1999. “The State of Culture Theory in the Anthropology of Southeast Asia.” *Annual Reviews of Anthropology*. 28: 431-454. doi: 10.1146/annurev.anthro.28.1.431
- Wolters, O.W. 1994. “Southeast Asia as a Southeast Asian Field of Study.” *Indonesia*. 58 (October 1994): 1-18. <http://bit.ly/lmOG9>